

ББК 60.524.251+60.027+60.028,13
Т52
УДК 316.647.5+172.3

Рекомендовано до друку вченою радою університету,
протокол №1, від 31 серпня 2007 року.

За повного або часткового відтворення матеріалів цього
видання посилення на нього обов'язкове.

Висловлені у виданні думки належать виключно авторам.

Редакційна колегія:

В.О. Бакальчук

М.А. Козловець

В.С. Крисаченко

Л.І. Мазука

П.Ю. Саух (керівник)

Т52   **Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Матеріали засідання "круглого столу" від 29 травня 2007 р. / За
заг. ред. П.Ю. Сауха – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. –
124 с.**

У виступах учасників "круглого столу" розглянуті філософські аспекти проблеми толерантності, історичні корені проблем полікультурності та формування якостей толерантності в умовах глобалізованого світу, механізми толерантного спілкування і взаємодії в контексті міжкультурної та внутрішньокультурної комунікацій, а також висвітлені різноманітні форми прояву толерантності та інтолерантності в соціокультурному просторі сучасного українського суспільства.

60.524.251+60.027+60.028,13

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ЄМЕЦЬ Тетяна Миколаївна

*кандидат філософських наук,
науковий співробітник Центру українознавства
філософського факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

**Боротьба принципів та пріоритетів у розбудові
Української академії наук у Києві**

(співставлення поглядів Грушевського та Вернадського)

Толерантність, або точніше, відсутність толерантності, не нова проблема для українського суспільства. Перебуваючи в стані хронічної кризи, ми безвідповідально мало уваги звертаємо на виховання толерантності в міжособистісному спілкуванні, не кажучи вже про пропагування терпимості в політичній боротьбі.

Для подолання все зростаючої агресивності сучасної української спільноти може бути корисним ретроспективний аналіз впливу фактора толерантності на успішність організаційних намірів по створенню Української Академії наук у Києві двох визначних вчених – М. Грушевського та В. Вернадського.

Перш за все слід зауважити, що створювалась Академія в

умовах громадянської війни, неодноразових інтервенцій щодо України як зі Сходу, так і з Заходу. Це не могло не вплинути на перебіг подій. Хронологія завершального етапу створення УАН схожа на детектив. 5 травня 1918р. міністр народної освіти Української Держави професор М. Василенко подав гетьману П. Скоропадському план роботи міністерства, який передбачав українізацію школи, створення академії наук, університетів та центральної наукової бібліотеки. Було створено Комісію для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві, яка працювала від 9 липня по 17 вересня 1918 р.

В силу низки обставин на завершальному етапі становлення Академії керівництво Українського Наукового Товариства було відсторонене від діяльності Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві. На загальних зборах товариства 23 червня 1918 р. було прийнято рішення, за яким Академія наук повинна була б формуватися безпосередньо на основі УНТ, що мало організовані секції, музеї, видання, і висловлювався протест проти намагання міністерства освіти гетьманської держави прилучити до створення Академії В. Вернадського, розуміння яким принципів організації майбутньої академії не співпадало із поглядами як багатьох членів УНТ, так і М. Грушевського, зокрема.

Офіційне заснування УАН відбулося 14 листопада 1918р. 27 листопада 1918 р. на першому Спільному зібранні Української Академії наук В. Вернадський був обраний одноголосно закритим голосуванням Президентом-головою Української Академії наук.

15 грудня в Києві встановила свою владу Директорія. 16 грудня на Спільному зібранні Академії було обрано делегацію для переговорів із Директорією. 28 грудня В. Вернадський, А. Кримський, П. Тутковський та Д. Багалій зустрілися із головою Директорії В. Винниченком. 2 січня 1919 р. М. Грушевський висловив пропозицію відмовитись від УАН, яку створив гетьманський уряд невідповідно до національних інтересів України та розпочати роботу по становленню Академії з самого початку, змінивши, відповідно, основні засади. Однак ця пропозиція М. Грушевського не отримала широкої підтримки, більшість вчених були проти скасування вже функціонуючої УАН, вирішено було обмежитися лише змінами у Статуті Академії (обов'язкове володіння українською мовою для службовців УАН, друк наукових видань іноземними мовами не мав перевищувати чверті їхнього тиражу

українською мовою, дійсні члени УАН при своєму обранні мали присягати на вірність УНР), та дообрати нових академіків.

25 січня 1919 р. на зборах Академії вирішено було не евакуюватися разом з Директорією перед загрозою більшовицької окупації, а забезпечити функціонування Академії в Києві. Для цього академіки пішли на співпрацю із більшовиками. 10 лютого А. Кримський та В. Вернадський побували на прийомі у наркома освіти Тимчасового робітничо-селянського уряду України В. Затонського і дістали запевнення прихильності до УАН. 12 лютого 1919 року на Спільному зібранні засновників УАН було повідомлено про це офіційно, тому радянські історики довгий час називали саме цей день днем створення УАН.

Загалом, доля Академії співпадала з долею української державності. Але, не дивлячись на зовнішні впливи, суттєвим для розбудови Академії було також розуміння В. Вернадським необхідності продовжувати традиції

УНТ та прагнення його до залучення широкого кола науковців на противагу безкомпромісному відкиданню М. Грушевським можливості співпраці з ідейними опонентами.

Розбіжності у поглядах на засади функціонування академії наук народника М. Грушевського та кадета В. Вернадського перегукувались із боротьбою політичних сил на арені змагань за незалежність України. М. Грушевський в організації української науки прагнув спиратися на етнічно український елемент, на політизовані українські наукові товариства. Біологи, техніки, математики були в основному зросійщеними, тому М. Грушевський їм не довіряв. Для В. Вернадського було більш результативним залучати до роботи природничників, серед яких він мав багато знайомих. Хоча одночасно В. Вернадський співпрацював і з такими визначними представниками української науки як історик М. Василенко, антрополог Ф. Вовк, філолог А. Кримський та багатьма іншими.

М. Грушевський прагнув відділення науки від держави, В. Вернадський домагався чіткого підпорядкування та підтримки освіти і науки державними установами. Слід визнати, що в подальшому, в умовах радянського ладу, державне забезпечення функціонування академічної науки призвело як до пріоритету прикладних досліджень (особливо для військово-промислового комплексу), так і до тотального контролю держави за науковими

розробками.

М. Грушевський, якого В. Вернадський за дорученням гетьмана мав залучити до створення академії, відмовився від пропозиції через незгоду із принципами створення майбутньої академії. Відмовилися від співпраці із урядом гетьмана П. Скоропадського і багато інших національно налаштованих науковців. Логічним наслідком такого безкомпромісного підходу стало засилля в державних установах прибічників монархізму та конституційних демократів. Врешті решт це призвело спочатку до укладання гетьманом угоди про федерацію із небільшовицькою Росією, повалення влади гетьмана Директорією, та, пізніше, перемоги більшовиків над ослабленою внутрішньою боротьбою Україною.

Те, що перемогла точка зору В. Вернадського на організацію роботи академії, зовсім не означає, що підхід М. Грушевського був однозначно безперспективним.

Найсучасніші на той час методи і проблеми дослідження. Будучи представником точних наук, в першу чергу звертав увагу на близькі йому проблеми і відкладав на подальше розвиток чисто гуманітарних напрямків наукового дослідження.

Дискусія з приводу шляхів розвитку вітчизняної науки між цими двома науковцями не була завершена. Актуальною проблематика, що стосується методів організації та засад розвитку академічної науки в Україні, залишається і сьогодні.